

Naučnoistraživačka delatnost visokog školstva u oblasti opštenarodne odbrane

»Od posebne važnosti je dalja naučna razrada koncepcije opštenarodne odbrane. Naučnoistraživački rad dobija izuzetan značaj u razvijanju i usavršavanju borbenih sredstava i opreme koji optimalno odgovaraju našim uslovima. Pri tome je neophodno povezivanje naučnog rada u društvu i u oružanim snagama u cilju racionalnog iskorišćavanja cjelokupnih potencijala naše zemlje.«¹

T I T O

Angažovanost društvene zajednice u odbrani za slučaj agresije je opšta. To znači da bi u eventualnom opštenarodnom odbrambenom ratu naše društvo angažovalo sve raspoložive ljudske i materijalno-tehničke potencijale. Iz te činjenice naučnim institucijama, vojnim i nevojnim, proizilazi zadatak da istražuju, ispituju i naučno obrađuju ulogu, mesto, mogućnosti i zadatke svakog elementa strukture društvene zajednice, čije je angažovanje predviđeno u pripremanju za odbranu i u procesu odbrane.

Složenost sadržaja i strukture koncepcije opštenarodne odbrane zahteva da se cela problematika istraži i sagleda sa svih mogućih aspekata, primenom raspoloživih znanja i metoda istraživanja, angažovanjem adekvatnog broja naučnih disciplina, odnosno naučnih radnika. Interdisciplinarnost istraživanja problematike narodne odbrane i timski rad sve su naglašeniji, bolje rečeno, postaju jedan od važnih specifičnosti naučnoistraživačkog rada.

Odgovarajuće naučne institucije u oružanim snagama po profesionalnoj dužnosti proučavaju odbrambenu problematiku u celini ili u nekim njenim komponentama. Međutim, postoji potreba da se i visoko školstvo znatno više angažuje u naučnoistraživačkom radu u oblasti narodne odbrane — ono treba da preuzme deo društvene odgovornosti u praćenju, proučavanju, istraživanju i oceni stanja, tendencija i procesa, internih ili međunarodnih razmera, koji utiču na efikasnost u sprečavanju rata, odvrćanju agresije, organizovanju i

¹ J. B. Tito, *Opštenarodna odbrana Jugoslavije*, Međunarodna politika, Beograd 1970, str. 20.

pripremanju odbrane i u odbrani u slučaju agresije. U okvirima naučnih disciplina kao što su tehničko-tehnološke, ekonomske, pravne, istorijske, filozofske, psihološke, etičke i dr. nauke, mora se razviti naučnoistraživački rad i utvrditi šta se može istražiti i uopštiti, i tako praktično sagledati uloga, mesto i zadaci svih elemenata strukture društvene zajednice u pripremi za odbranu i u odbrani u slučaju agresije. U ovim naučnim disciplinama, posmatrano sa aspekta narodne odbrane, ima mnogo neistraženih problema. No, razume se, uvek će ih i biti. Uopšte uzev, organizacija naučnoistraživačkog rada i dostignuća, i pored solidnih rezultata, još uvek skromni. Naime, još uvek se u visokom školstvu smatra da je odbrana zadatak isključivo vojne prirode, da se njime mogu baviti samo vojni stručnjaci u okvirima vojnonaučnih institucija.

Uloga visokog školstva u sistemu opštenarodne odbrane

U dosadašnjem procesu podruštvljavanja funkcije odbrane, u razvoju naučne misli i u praktičnoj delatnosti, visoko školstvo dalo je, srazmerno svojim mogućnostima, značajan doprinos. U uslovima današnje naučne, tehničke i tehnološke revolucije i dinamičnog razvoja stvaralačke prakse u podruštvljavanju funkcije odbrane, uloga visokog školstva u oblasti narodne odbrane stalno raste. Delovanjem u naučno-nastavnom procesu, a posebno u naučnoistraživačkom radu, ono mora da bude nosilac novog, stvaralačkog i preobražavajućeg u svim oblastima podruštvljavanja odbrane i budućnosti. To znači da je područje istraživanja veoma široko i interesantno. Postoji mnogo novih neistraženih elemenata nastalih kao posledica podruštvljavanja odbrane i bezbednosti. Potrebno je istražiti okvire podruštvljavanja ovih funkcija društva i dati naučne osnove za angažovanje svih subjekata društvene zajednice i utvrditi stepen osposobljenosti visokog školstva.

U procesu podruštvljavanja odbrane i bezbednosti, visoko školstvo organizovano u najviše naučno-nastavne i obrazovne institucije društvene zajednice ima višestruku ulogu, koja se racionalnom selekcijom može svesti na:

1) *Osposobljavanje studenata za obavljanje funkcije opšte odbrane i društvene samozaštite.* Ova uloga se ostvaruje:

a. organizovanjem i izvođenjem nastave iz predmeta Osnovi opštenarodne odbrane SFRJ,

b. ugrađivanjem u postojeće naučno-nastavne discipline tematike i sadržaja od interesa za narodnu odbranu.

2) *Naučnoistraživački rad za potrebe opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.* Ova delatnost se realizuje:

a. uključivanjem naučnih radnika visokog školstva u naučnoistraživačke projekte koji se realizuju u okvirima naučnih institucija JNA,

b. razvijanjem naučnoistraživačkog rada u okviru naučno-nastavnih disciplina u koje je ugrađena materija od interesa za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu,

c. uključivanjem u postojeće naučnoistraživačke projekte materije interesantne za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu,

d. samostalna istraživanja.

3) *Priprema organizacija udruženog rada u oblasti visokog školstva za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu.* Ova uloga podrazumeva:

a. pripremu za produžetak osnovne delatnosti u ratnim uslovima,

b. organizaciju zaštite i odbrane ljudstva i materijalnih sredstava.

Mogućnosti angažovanja visokog školstva u naučnoistraživačkom radu u oblasti narodne odbrane

Sagledavanje dosadašnjih rezultata u područjavanju odbrane i bezbednosti u visokim školskim ustanovama ukazuje na potrebu šireg analiziranja, ispitivanja i naučne obrade ove problematike. To praktično znači da u sadašnjoj fazi prodružljavanja odbrane i bezbednosti značajno mesto dobija naučnoistraživački rad. To zahteva da se u postojeće planove i projekte ukomponuje istraživanje problema od interesa za odbranu i bezbednost. Istraživanje u okvirima naučnih disciplina koje postoje na visokoškolskim ustanovama omogućava da se ogroman naučni potencijal uključi u rad.

Ugradnjom u postojeće nastavno-naučne discipline tematike i sadržaja od interesa za odbranu i bezbednost stvaraju se realne mogućnosti da se u postojeće programe naučnoistraživačkog rada ukomponuju ciljevi i sadržaji od značaja za razvoj i područjavanje odbrane i bezbednosti zemlje, i da se realizuju namenski naučnoistraživački projekti fundamentalnih i primenjenih istraživanja.

Objektivne mogućnosti angažovanja visokog školstva u naučnoistraživačkoj delatnosti na tim zadacima mogu se proceniti analizom sledećih pokazatelja:

Prema podacima iz 1975. godine, u Jugoslaviji ima 160 visokoškolskih institucija, od čega su za narodnu odbranu, po mom mišljenju, od posebnog značaja:

— u oblasti tehničkih nauka	—	—	—	—	48 fakulteta,
— u oblasti medicinskih nauka	—	—	—	—	15 „
— u oblasti prirodnomatematičkih	—	—	—	—	7 „

Na visokom školstvu, prema podacima za 1976. godinu, radi 11045 naučnih radnika (doktora ili magistara nauka).

Naučni potencijal u Jugoslaviji je u stalnom rastu. Od 1945. do 1977. godine doktoriralo je 8863, a samo u zadnje tri godine 2010 (oko 25%). U istom vremenskom intervalu magistriralo je 12347, a u zadnje tri godine 4980 (oko 40%).

Pored naučnih radnika zaposlenih u visokom školstvu, u raznim oblastima društvenih delatnosti radi još 5088 doktora i magistara nauka.

Naučnoistraživački potencijali kojima društvo raspolaže u okviru visokog školstva mogu se angažovati:

- za rad na naučnoistraživačkim projektima koje izvode naučne institucije JNA,

- u okvirima tekućih naučnoistraživačkih projekata koji se odvijaju u visokom školstvu, istražujući oblasti od interesa za odbranu i bezbednost,

- samostalna istraživanja pretežno u okviru fundamentalnih istraživanja,

- istraživanja u okvirima naučnih disciplina u koje je ukomponovana tematika od interesa za odbranu i bezbednost zemlje,

- istraživanja u okvirima naučnoistraživačkih timova koje obrazuju centri za naučni i nastavni rad u oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite,

- istraživanja u okviru nastavno-naučne discipline predmeta Osnovi opštenarodne odbrane.

Osnovne postavke za naučnoistraživački rad

Efikasnost naučnoistraživačkog rada i racionalno angažovanje naučnog potencijala u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti zahtevaju da se na jugoslovenskom nivou za visoko školstvo definišu ciljevi i zadaci, utvrde planovi i programi, nosioci naučnoistra-

živačkih projekata, način finansiranja, dinamika realizacije, rokovi i organizacija. To praktično znači da se za razvoj naučnoistraživačkog rada u visokom školstvu mogu naznačiti sledeći zahtevi:

— planiranjem naučnoistraživačkog rada obezbediti jedinstven jugoslovenski interes kao uslov efikasnosti razvijanja i podružtvljavanja odbrane i bezbednosti, i utvrditi okvir angažovanja naučnog potencijala društva na tim zadacima,

— racionalnom selekcijom na svim nivoima odlučivanja definisati ciljeve, utvrditi zahvat, konkretizovati zadatke, proceniti prioritet zadataka u procesu realizacije istraživačkih projekata,

— za razliku od istraživanja u drugim naučnim oblastima, istraživanje u naučnoj oblasti opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, pored posedovanja određenog kvantuma znanja, iskustva i metodičke sposobnosti, zahteva još jednu bitnu vrednost istraživača, a to je htenje,

— istraživanja problematike opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, bez obzira da li se radi o fundamentalnim ili primenjenim istraživanjima, zahtevaju angažovanje naučnih radnika iz različitih naučnih oblasti. To znači da je neophodno obrazovanje naučnoistraživačkih timova, kako bi se najracionalnije koristili naučni potencijali,

— uključivanje u istraživački rad velikog broja naučnih radnika je uslov efikasnosti, te zahteva organizovanje racionalne selekcije, stručne i naučne recenzije i redakcije ostvarenih rezultata. Recenzija, stručna i naučna ocena mora se zadržati kao trajna postavka u okviru istraživačke delatnosti. Ovim postupkom, ne samo što se štite postignuti rezultati istraživanja, već je to, pre svega, mera kvaliteta istraživačkog rada, što ima i društvenu vrednost.